

Els propietaris de la fàbrica de paper “La Gelidense” de Gelida (1791-1918)

Ramon Rovira i Tobella

*Societat Catalana de Genealogia,
Heràldica, Sigil·lografia,
Vexil·lologia i Nobiliària*

Dedicat al meu avi, Ramon Tubella i Sabaté
(1884-1953), paperer de “La Gelidense”, pagès i
regidor de l’Ajuntament de Gelida, per l’ERC

Resum: Estudi genealògic sobre els propietaris de la fàbrica de paper “La Gelidense” de Gelida, també marquesos de Gelida, al llarg de més de cent trenta anys, entre 1791-1918.

Paraules clau: fàbrica de paper, Gelida, genealogia, marquesos de Gelida, 1791-1918.

Resumen: Estudio genealógico sobre los propietarios de la fábrica de papel “La Gelidense” de Gelida, también marqueses de Gelida, a lo largo de más de ciento treinta años, entre 1791-1918.

Palabras clave: fábrica de papel, Gelida, genealogía, marqueses de Gelida, 1791-1918.

Abstract: Genealogical study on the owners of the paper mill “The Gelidense” of Chill, also Marquesses of Gelida, along more of hundred thirty years, between 1791-1918.

Key words: Gelida, genealogy, Marquesses of Gelida, paper mill, 1791-1918.

Résumé: Étude généalogique des propriétaires de la fabrique de papier “Gelidense” de Gelida, aussi des marquis de Gelida, le long de plus de cent trente ans, entre 1791-1918.

Mots clés: fabrique de papier, Gelida, généalogie, marquis de Gelida , 1791-1918.

Els propietaris de la fàbrica de paper “La Gelidense” de Gelida (1791-1918)

L'any 1998 havíem col·laborat en un estudi sobre can Guarro, el Molí Vell, en la celebració dels 300¹ anys i el 2006 se celebrà a Gelida el centenari de la inauguració del rellotge públic i de les dues campanes del campanar de l'església de Sant Pere de Gelida, la Montserrat, destruïda el 1936, i la Miquela, que porta el nom gravat de Joaquim Jover Costas, sortosament encara existent. Ambdues foren sufragades pel primer Marquès de Gelida, propietari, entre altres coses, de “*La Gelidense*”.

Per aquest motiu hem fet un estudi dels qui van ser els propietaris de la fàbrica de paper gelidense, coneguda popularment com el Molí Nou, que s'inicia a finals de segle XVIII fins la venda que dur a terme Joaquim Jover i Costas (primer marquès de Gelida) l'any 1918, a la firma “*Hijos de José Tayá S. en C.*”. Després, durant el segle XX passà per diverses crisis, entre elles un incendi, i per canvis de propietaris, fins tancar definitivament les activitats papereres. Avui dia hi ha un complex de naus industrials d'usos diversos.

Els propietaris

A finals del segle XVIII es presentaren a Gelida diverses iniciatives industrials papereres que, a vegades, es fa difícil de destriar-les, fins i tot, amb les seves exactes ubicacions perquè la documentació no és gaire clara, la qual cosa pot induir a errors.

Els paperers que actuaven a Gelida, també ho feien en altres poblacions properes, bé directament o bé familiarment, com per exemple, el primer Marquès de Gelida que tenia entre els seus avantpassats paperers de la conca de l'Anoia: els Costas, de la Torre i la Pobla de Claramunt, els Lluçà a Sant Pere de Riudebitlles, els Serra de cal Serra, a Capellades, els Jover, comerciants de Igualada. Moltes d'aquestes famílies papereres estaven emparentades entre elles i amb les seves activitats, algunes reberen Títols del Regne pels seus serveis a la Corona, i així com també el seu ascens polític-econòmic-social.

Amb en Fèlix Prat s'inicia l'activitat del Molí Nou que poc després passà, parcialment i completament, a Miquel Elies i, en acabat, a Joaquim Serra, i darrerament a Joan Jover i a Joaquim Jover, pare i fill; aquests quatre darrers per vincles familiars. Després al final hem inclòs una relació genealògica des dels antecedents fins als actuals marquesos de Gelida.

Fèlix Prat de Vilaclara i Quinquer (Castellfollit del Boix 1737 - Barcelona 1802) comerciant, navilier, ciutadà honorat de Barcelona el 1797, fill de Manuel, pagès, i de Rosa. Casat amb Francisca Pruns i Moles.

El nou de juny de 1791² Carles Gibert, impressor i llibreter de Barcelona, estableix diverses propietats a Fèlix Prat, però que ja havien tingut tractes anys enrera amb el Molí Vell de Gelida, i que ara ens diu: “... *al efecte de posar corrent (d'aigua) una fàbrica de molí papaver que havia construït en lo terme del lloch de Gelida...*” (és el Molí Nou que sembla que encara no funcionava); un molí fariner on també hi havia una pineda (propietats de cal Piula)³ i també ens diu que s'està construint la resclosa sota una timba.

1. J.M. VINYES, E. CARAFÍ I R. ROVIRA, *Guarro Casas, 300 anys d'història 1698-1998*, ed. Guarro, 1998.

2. AHPB Josep Ribes i Granés, not. de Barcelona, fol. 429-435.

3. AF de cal Piula. Joan Carafí i Torrents compra la propietat als representants del marquès de Gelida el 24-5-1923. Melcior Canal i Soler, not. de Barcelona.

El vint-i-cinc de gener de 1792 Fèlix Prat compra a Ramon Pasqual i Llopard un tros de terra campa a efectes de construir part del rec obert necessari per conduir l'aigua del riu Anoia als molins paperers que estava construint a Gelida. El 25 del següent mes de febrer, l'intendent general de Catalunya concedia a Fèlix Prat la facultat de construir un molí paperer al terme de Gelida, en l'entremig i després de la presa que prenia aigua del riu Anoia al molí fariner anomenat d'en Marimon (es tracta del Marquès de Cerdanyola, senyor jurisdiccional de Gelida, posteriorment propietat de cal Piula), fins al terreny de l'heretat d'en Penyella (can Penyella) amb la condició de tenir-lo acabat abans del termini de dos anys.

La seva néta, Francisca Prat i Ribot⁴, filla de Maurici Prat i Pruns, muller de Joaquim de Vendrell i de Boneu, vengueren el 1832 la resta de la part de les propietats a Miquel Elies i Vilarrúbia pel preu de 10.000 lliures catalanes.

Miquel Elies i Vilarrúbia⁵ (Santa Pau de la Guàrdia 1766 - Barcelona 1841), comerciant de Barcelona, fill de Josep, pagès de Santa Pau de la Guàrdia, i de Francisca. Vivia a Barcelona al carrer de la Mercè sota la muralla de mar. Casat amb Paula Lluçà i Vilar⁶, de Sant Pere de Riudebitlles.

En Miquel confessava aquestes mateixes facultats, les d'en Fèlix Prat, el 22 de juliol de 1819, el 15 de desembre de 1827 i el 25 de novembre de 1835. També tenia la propietat de can Bros de Martorell, un molí paperer i feu construir una elegant mansió d'estil neoclàssic. Havia comprat can Bros l'any 1816 a Vicenta Bros, pubilla, muller de Salvador Roca i Sunyol, també paperer. Hi ha una capella dedicada a la Puríssima (1834) on reposen les seves restes.

Miquel Elies testà a Barcelona el 11-1-1841 i morí a Barcelona el 17-1-1841⁷, fent hereva dels béns de Martorell a la seva neboda, per part de la seva muller, Rosa Fontanelles i Lluçà, muller de Joaquim Serra i Franc i que aquest heretà tots els béns de Gelida. Al mateix temps, en Miquel mantenia negocis amb Josep Parladé i Lluçà⁸, natural de Sant Pere de Riudebitlles, paperer i parent de la seva muller Paula Lluçà i Vilar.

Joaquim Serra i Franc (Capellades 1780 - Barcelona 1864), comerciant, financer i navilier, fill de Joan, balaire i paperer, i d'Antònia. Casat amb Rosa Fontanelles i Lluçà⁹, filla de Francesc i de Rosa.

-
4. AHPB Instrument amb data 22-2-1817, foli, 22 al 40, Pau Farrés, not. de Barcelona i amb data 24-7-1832, notari Joan Prats, de Barcelona, folis 60-62.
 5. Va néixer a Santa Pau de Guàrdia, sufragània del Bruc, el 29 de setembre de 1766, fill de Josep Elies i Cerdà i de Francisca Vilarrúbia i Guilera.
 6. El 16-5-1791 es casà a Sant Pere de Riudebitlles.
 7. AHPB Joan Prats, not. de Barcelona, fol. 39-46v i l'inventari fol. 91-94v. Als folis 139-144 relaciona els documents de can Bros.
 8. Una neboda de Josep Parladé i Lluçà, María Natividad Sánchez de Quirós, primera comtessa d'Aguiar (1877) es casà amb Pau Parlader i Lluçà (nat a Sant Pere de Riudebitlles 1803), fill de Francisco Parlader i Martí i de Maria Lluçà i Vilar; fill: Andrés Parladé y Sánchez de Quirós (Màlaga), 2n comte d'Aguiar = Maria Heredia y Livermore; fill: Andrés Parladé y Heredia (Màlaga 1859 - Sevilla 1933). Senador, 3r comte d'Aguiar = 1905 Candelaria Alvear y González de la Cortina; nebot: Jorge Parladé y de Ibarra, fill de José i Dolores, 4rt comte d'Aguiar = Josefina Ozores y Ramírez de Saavedra; fill: Gonzalo Parladé y Ozores (Sevilla 1927), 5è. comte d'Aguiar = Madrid 1960 Teresa Soto y Colón de Carvajal i els seus fills: Gonzalo, Fernando, Rocío, Teresa i Diego.
 9. Un oncle de la Rosa, Francisco Xavier Fontanelles i Calaf, fou nomenat primer marquès de Casa Fontanelles l'any 1849 que continua amb el seu fill, segon marquès, Lambert Fontanelles i Sala, sense descendència; nebot: Francisco de Lara y Fontanelles, 3r marquès; filla: Concepción de Lara y Urquiza, 4rta marquesa; fill: Javier Camín y de Lara, 5è. marquès i el 6è. marquès Juan Camín y Torrents.

Els propietaris de la fàbrica de paper “La Gelidense” de Gelida (1791-1918)

El patrimoni de Gelida li vingué per herència de Miquel Elies que hem esmentat abans. El 1841 ja dirigia les propietats de Gelida; el 1846 declara que posseïa el molí paperer “*de 4 tinas*”. Igualment trobem en els “*Amillaramientos*” de Gelida de 1853: quatre finques on hi ha un molí fariner, un molí paperer, amb una base imposable de 4.646.22 rals, i els anys 1862 i 1863 les mateixes propietats. Es féu construir una nova casa a Gelida, al costat del que després fóra cal Piula, on hi ha un rellotge de sol datat el 1854 i un escut amb les seves inicials JSF, avui dia tot resta molt malmès.

Fou accionista del Banc de Barcelona i altres empreses com ara “*Elias y Sobrino*”, “*Serra y Parladé*”, “*La Manufacturera de Algodón*” i les inversions a “*Ferrocarril de Barcelona a Tarragona*” (1863), que no és altra que l’actual línia de Barcelona a Sant Vicenç de Calders per Vilafranca del Penedès. En Joaquim, que era vidu de Rosa Fontanellas i Llucià (morta a Barcelona el 19-4-1843)¹⁰, i morí sense descendència a Barcelona el catorze de gener de 1864¹¹. Testamentàriament deixà les propietats de Gelida als cònjuges Joan Jover i Serra, nebot seu¹², que ja compartien diversos negocis, i Maria Rosa Costas i Llucià, i, a més, conviuen en la mateixa casa al carrer dels Escudellers 70, propietat del Joaquim a Barcelona.

En el seu testament féu unes deixes de 500 duros als gelidencs Josep Rovira i Pere Almuní, encarregats principals dels seus negocis a Gelida, segurament de *La Gelidense*, i per als pobres de la parròquia de Gelida els deixà 300 duros.

En una entrevista feta a Miquel Gutiérrez, aquest ens parlà del Joaquim: “[...] *De personatges se n’han descobert bastants i per això en les biografies del segon volum apareixeran tres o quatre personatges dels quals els capelladins possiblement no en sabran res, però que han estat fonamentals en la història de Capellades, de Catalunya i fins i tot d’Espanya []. Després, dos financers de gran pes a meitats del segle XIX, Joaquim Serra i Franch, de cal Serra, i Francesc Fontanelles, que estaven pràcticament en totes les grans companyies, serveixi d’exemple la seva participació al Banc de Barcelona []*”¹³

Joan Jover i Serra (Igualada 1823 - Barcelona 1879), industrial i navilier, fill de Bonaventura d’Igualada, i de Victòria de Capellades. Casat amb Maria Rosa Costas i Llucià.

Des de la mort del seu oncle el 1864, Joaquim Serra, passà a regir les propietats indivises de Gelida amb la seva muller, i un cop mort aquest sense testà (1879)¹⁴ passà a la seva muller¹⁵ i als seus dos fills, Joaquim i Miquel. A més dels negocis a Gelida (la meitat del molí fariner, la meitat del molí paperer, una part de la resclosa, tres cases i una barraca) era accionista del Banc de Barcelona, de “*La España Industrial*”, etc. Del seu inventari trobem béns a Barcelona, Súria, Tortosa, Igualada, València... Fou diputat a Corts per Igualada i alhora creà l’empresa de navegació *Jover y Serra*.

Joaquim Jover i Costas (Barcelona 1854 - Barcelona 1922), industrial i navilier, fill de Joan i de Maria Rosa. Casat amb Consol Vidal i Moragas.

10. AHPB. Testament de Rosa Fontanellas i Llucià, Joan Prats, not. de Barcelona, fol. 177-185, obertura 20-04-1843.

11. AHPB. Testament de Joaquim Serra i Franc, Lluís G. Pallós, not. de Barcelona, folis 27-46, a 18-07-1861 i l’obertura a 23-01-1864. Als folis 297-307 consta l’inventari dels seus béns.

12. Joan Serra i Mateu, pare del Joaquim, es casà en segones amb Victòria Móra i Viladoms, i una de filles, Victòria, germana consanguínia de l’esmentat Joaquim Serra i Franc, fou la mare de Joan Jover Serra.

13. *La miranda, agost de 2002*, pàg. 10-13, Capellades. Entrevista a Miquel Gutiérrez i Poch de la UB.

14. AHPB. El 21-3-1879 inventari dels béns de Joan Jover i Serra. Josep Falp, not. de Barcelona, fol. 1315-1365.

15. AHPB. Testament de Maria Rosa Costas i Llucià amb data 7-3-1901, i obertura 3-4-1905, Manuel de Larratea y Catalán, not. de Barcelona, fol. 1211-1216. Fa hereu universal al seu fill Joaquim Jover i Costas.

En morir son pare heretà, junt amb son germà Miquel i sa mare, una de les parts del patrimoni de Gelida. Fou nomenat Marquès de Gelida per la reina regent Maria Cristina d'Àustria l'any 1896 per haver transformat els seus vaixells de vela en vaixells de vapor i posar-los a disposició del Govern Espanyol contra la guerra de Cuba.

L'any 1918 vengué la fàbrica de paper “*La Gelidense*”, al navilier de la firma “*Hijos de José Tayá S. en C.*” i la resta de patrimoni es continuà venent, pel mateix Marquès, o bé pels representants, o els seus marmessors després de la seva mort¹⁶, durant les següents dècades: cal Piula, la Pineda, can Duran de la Costa, can Bargalló, etc. Segons algunes informacions aportades per l'Enric Carafi, ja exposades en els seus articles, l'època del Marquès fou la de màxim esplendor de la fàbrica, ampliant-la, modernitzant-la i construint el parc amb una glorieta de fusta de melis. Aquest parc, segons explicava en Joan Rosselló i Romeu, hi havia palmeres i tota mena d'arbres, també una font de marbre blanc i brollador que actualment la podem veure al pati del Centre Cultural.

El Marquès era un amant dels cavalls on feia passejades pel parc i en una d'aquestes passejades s'hagué de refugiar a la glorieta per un insistent xàfec, fins que el jardiner, en Ferran, se n'adonà i l'anà a cercar amb el “xarret” cobert i li va donar una propina de 200 pessetes.

L'any 1904 es muntà la màquina 1, marca *Scherwiss*, perquè el Marquès en restà captivat en veure-la a l'Exposició Universal de París. Quan s'estava a Gelida, el Marquès, s'hostatjava al primer pis on posteriorment s'hi instal·laren les oficines.

L'any 1906 en la inauguració de les campanes i el rellotge públic (ja n'hem parlat al principi) no hi pogué assistir, però en el seu lloc ho féu el seu home de confiança de Gelida, el vell Xarel·lo, Antoni Sàbat i Codina, de cal Xarel·lo, ara cal Periques de les Cases Noves.

Finalment, Gelida li dedicà un carrer que encara existeix avui dia: el carrer del Marquès de Gelida.

Genealogia dels Marquesos de Gelida

Tot seguit, us exposem la genealogia dels marquesos de Gelida des dels avis i pares del primer marquès, a més a més de les branques que els enllacen amb els vescomtes de Güell. També s'ofereix en un segon llistat, la relació de parentiu de l'autor d'aquest article i l'actual vescomte de Güell i marquès de Gelida.

JOAN JOVER i SERRA (Igalada 26-09-1823 - Barcelona 22-02-1879), fill de Bonaventura Jover i Amigó, d'Igalada, i de Victòria Serra i Móra, de Capellades (casats el 1809)
= Barcelona 20-05-1853 **Maria Rosa Costas i Llucià** (la Torre de Claramunt 18-02-1826 - Barcelona 29-03-1905), filla de Francesc Costas i Matoses, de la Torre de Claramunt, i de Maria Llucià i Rovira, de Sant Pere de Riudebitlles.¹⁷

fill:

JOAQUIM JOVER i COSTAS (Barcelona 30-05-1854 - Barcelona 04-10-1922). 1r. Marquès de Gelida (1896), fill de Joan Jover i Serra, d'Igalada, i de Maria Rosa Costas i Llucià, de la Torre de Claramunt

16. AHPB Testament de Joaquim Jover i Costas 16-4-1920, Melcior Canal i Soler, not. de Barcelona. Morí a Barcelona 04-10-1922.

17. Veure l'arbre de parentiu amb l'autor.

Els propietaris de la fàbrica de paper “La Gelidense” de Gelida (1791-1918)

= St. Gervasi de Cassoles 23-04-1880, **Consol Vidal i Moragas**, (Barcelona 04-01-1862 - Barcelona 08-10-1948), 2a. Marquesa pontifícia de Moragas, filla de Josep Rufí Vidal i Nadal i de Consol Moragas i de Quintana, 1a. Marquesa pontifícia de Moragas, tots de Barcelona

filla:

CONSOL JOVER i VIDAL (Barcelona 29-01-1881 - Barcelona 10-08-1957), 2a. Marquesa de Gelida = Donosti 24-06-1901 **Eusebi Güell i López** (Barcelona 31-12-1877 - Barcelona 03-07-1955) 2n. Vescomte de Güell, fill d'Eusebi Güell i Bacigalupi de Barcelona, 1r. Comte de Güell, i d'Isabel López y Bru, Gran d'Espanya sense denominació i germana del 2n. Marquès de Comillas, (Santiago de Cuba 1851 - Comillas 1924)

fill:

EUSEBI GÜELL i JOVER (Barcelona 19-01-1904 - Barcelona 28-01-1990) 3r. Marquès de Gelida i 3r. Vescomte de Güell

= Barcelona 14-01-1927 **Lluïsa de Sentmenat i Güell** (Barcelona 02-01-1902 - Barcelona 25-08-1993), filla de Carles de Sentmenat i de Sentmenat, 9è. Marquès de Castellòsrius, Gran d'Espanya, 2n. Marquès d'Orís i 2n. Baró de Santa Pau i d'Isabel Güell i López

fill:

EUSEBI GÜELL i de SENTMENAT (Barcelona 15-01-1928) 4t. Marquès de Gelida i 4t. Vescomte de Güell = Badalona 17-07-1956 **Maria del Carme Malet i de Travy** (Barcelona 22-03-1930), filla de Josep Maria Malet i Estruch i de Núria de Travy i de Vedruna

fills: Maria del Carme, Maria de la Pau, Maria Lluïsa, Lúcia i Eusebi

Arbre del parentiu de Ramon Rovira i Tobella i els seus fills, els quals són respectivament oncle valencià cinquè i cosins sisens, de l'actual vescomte de Güell i marquès de Gelida.

Arbre del parentiu de Ramon Rovira i Tobella i els seus fills de l'actual vescomte de Güell i marquès de Gelida.

Pere Rovira i Miquel de la Mota (*SPR 14-11-1742 - +SPR 22-08-1800), de St. Pere de Riudebitlles, fill de Cristòfol i de Peronella
= 1r St. Pere de Riudebitlles 12-04-1773 **Maria Sellarés i Puigdengoles** (*SPR 22-002-1751 - +SPR 23-03-1779), filla de Josep i de Francisca
= 2n St. Pere de Riudebitlles 16-05-1779 **Maria Ferrer i Ferrer** (*v1757 - +SPR 19-11-1827), filla de Josep i de Francisca

filles:

Maria Rovira i Sellarés (*SPR 31-10-1775)

= 1796 Antoni Lluçà i Vilar

filla:

Maria Lluçà i Rovira

= v1825 Francisco Costas i Matoses

filla:

Maria Rosa Costas i Lluçà

= 1853 Joan Jover i Serra

fill:

Joaquim Jover i Costas, 1r. m. de Gelida

= 1880 Consol Vidal i Moragas

filla:

Consol Jover i Vidal, 2na. m. de Gelida

= 1901 Eusebi Güell i López

fill:

Eusebi Güell i Jover 3r. m. de Gelida

= 1927 Lluïsa de Sentmenat i Güell

fill:

Eusebi Güell i de Sentmenat, 4t. m. de

Gelida i 4t. v. de Güell

= 1956 Maria del Carme Malet i de Travy

germanes consanguínies

cosins germans

cosins segons

cosins tercers

cosins quarts

cosins cinquens

cosins sisens

Josepa Rovira i Ferrer (*SPR 04-03-1800)

= 1829 Magí Castany i Martí

fill:

Jaume Castany i Rovira

= 1854 Rosa Amat i Molet

fill:

Jaume Castany i Amat

= 1880 Maria Closa i Messeguer

filla:

Maria Castany i Closa

= 1906 Antoni Rovira i Sunyer

fill:

Ramon Rovira i Castany

= 1945 Ramona Tobella i Pasqual

fill:

Ramon Rovira i Tobella

= 1974 Maria Àngels Serra i Ribero

fills:

Regina Rovira i Serra

Roger Rovira i Serra

SPR: St. Pere de Riudebitlles
m. Marquès
v. Vescomte

Marca d'aigua de La Gelidense (Arxiu Can Monmany de Valldoreix)

Agraïments:

A l'Ajuntament de Capellades, al Museu Paperer de Capellades, al professor de la UB Miquel Gutiérrez i Poch, a l'Armand de Fluvià i a l'Enric Carafí pels materials i la informació facilitada.

Bibliografia

BALANZA, F. I FARRENY, M., *La Colònia de can Bros (Martorell)*, l'Enrajolada i el Museu Vicenç Ros, treball inèdit, 1997.

FLUVIÀ I ESCORSA, A. DE, "Els trenta-dos quaters de Don Eusebi Güell i Jover, vescomte de Güell i marquès de Gelida", a *Paratge* 9 (1998), pp. 9-12.

MADURELL I MARIMON, J. M., *El paper a les terres catalanes*, vol. I, Barcelona, Fundació Vives Casajoana, 1972, pp. 562-583.

PASCUAL I BASSONS, A., *Fa 100 anys, el marquès de Gelida es va relacionar amb Sant Joan Bosco*, Programa de la Festa Major de Gelida, 1986.

REVISTA HIDALGUÍA. *Elenco de Grandezas y Títulos Nobiliarios Españoles*, Madrid, diverses edicions.

Fonts documentals

ABEV	Arxiu Biblioteca Episcopal de Vic
APB	Arxiu Parroquial del Bruc
ACA	Arxiu de la Corona d'Aragó
AF	Arxiu Familiar de cal Piula
AHMGE	Arxiu Històric Municipal de Gelida
AHPB	Arxiu Històric de Protocols de Barcelona
APSPR	Arxiu Parroquial de Sant Pere de Riudebitlles
ASFLL	Arxiu Històric Comarcal de Sant Feliu de Llobregat